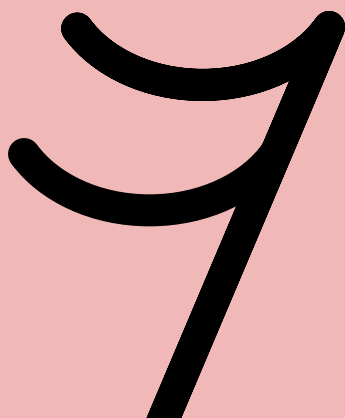

Orkesteret funker

En inkluderingsveileder fra
De Unges Orkesterforbund

Innledning

De Unges Orkesterforbund (UNOF) ønsker å øke deltakelse og mangfold i organisasjonen vår og komme nærmere et av målene til UNOF, som er at orkester er for alle. Med bakgrunn i dette har vi satt i gang prosjektet Orkesteret funker. Våren 2022 ble vi den første organisasjonen som fikk Inkluderingsmerket Barrierefri fritid fra Unge funksjonshemmede og det har inspirert oss til å fortsette arbeidet vårt med inkludering. Denne inkluderingsveilederen håper vi skal øke kunnskapen til dirigentene, pedagogene og styrene til orkestrene våre med tanke på å tilrettelegge for barn og unge med funksjonsnedsettelse eller andre behov.

UNOF har engasjert Daniel Kasbo Abboud til å dele sine erfaringer og lage denne veilederen med oss. Daniel jobber som musiker og pedagog, og har i løpet av karrieren veiledet flere elever med funksjonsnedsettelse, i tillegg til at han har en medfødt funksjonsnedsettelse selv.

Velkommen til orkesteret!

Orkesteret, og det å spille musikk skal være tilgjengelig for alle. Vi ønsker at så mange som mulig uavhengig av bakgrunn skal kunne delta og uttrykke seg gjennom musikken. Alle har historier å fortelle, og et mangfoldig orkester betyr mer variert kunst og flere spennende historier.

Å spille et instrument med en funksjonsnedsettelse kan by på både muligheter og utfordringer.

Profesjonelle musikere med funksjonsnedsettelse har ofte måttet tenke utenfor boksen og ha en kreativ tilnærming til instrumentet sitt i løpet av karrieren. Mange forteller om personer som ble essensielle for å dyrke musikkinteressen, og ofte er denne personen en musikk lærer.

Videre kommer noen råd og observasjoner som kan hjelpe med å inkludere og inspirere unge musikanter med en funksjonsnedsettelse. Det er likevel verdt å presisere at viktigst av alt er de medmenneskelige kvalitetene, og man kan utgjøre en stor forskjell ved å være en empatisk og trygg støttespiller.

Synlighet

For de av oss med en funksjonsnedsettelse kan den første barrieren være det å velge å delta på aktiviteten. Mangelen på informasjon og representasjon kan lede til en antagelse om at musikkaktiviteter ikke er for alle. Disse tankene kan være underbevisste, men kan også være et produkt av negative erfaringer hvor man ikke har blitt inkludert. Man kan synliggjøre orkesteret for denne gruppen ved å bruke promoteringsmateriale som brosjyrer og nettsider til å invitere barn med funksjonshemninger til å delta. Det kan gjøre en stor forskjell ved å vise at de er velkomne og allerede har blitt tenkt på.

Det vil ofte være individuelt hva slags tilrettelegging en elev kan trenge, men mange av de større hensynene kan tas proaktivt, selv om man ikke har elever med funksjonsnedsettelser. Man kan sørge for at øvingslokalene er universelt utformet slik at det er tilgjengelig for blant annet rullestolbrukere og gjør frakt av store instrumenter og utstyr enklere.

I tillegg til å ha systemer på plass for å hjelpe personer med nedsatt hørsel eller syn om det skulle være behov. Tilbud om støttekontakt og BPA (brukerstyrt personlig assistanse) gjelder også i alle kommuner, og man kan gjøre seg kjent med tilbudet i sin kommune. Å gjøre dette på forhånd vil både gjøre det mer aktuelt for de det skulle gjelde å delta, i tillegg til at man også slipper å gjøre dette arbeidet senere.

Hvis noen med en funksjonsnedsettelse skal begynne i orkesteret kan man lære litt om tilstanden før undervisningen starter gjennom dialog med deltakeren eller foresatte, og ved å lese aktuell informasjon. Å tilby uforpliktende besøk hvor elever kan se øvingene og bli kjent med orkesteret kan også gjøre det mer spennende å begynne. Eleven kan få se de ulike instrumentene og hvordan de spilles slik at det blir tydeliggjort at det er mange forskjellige måter å utøve musikk på. Noen velger å spille et instrument basert på lyd, forbilder, musikksmak eller fordi instrumentene virker mekanisk gøy å spille på. Her kan man følge med på responsen og utdype der det er et interesseområde.

Språk

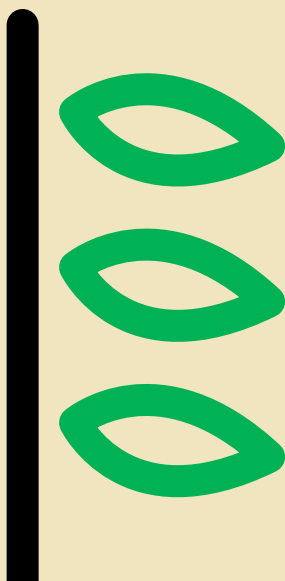
Funksjonsnedsettelse er individuelle. Noen er synlige, andre ikke. Det er ofte en personlig sak, og det er ikke nødvendigvis gitt at det som gjelder for en person gjelder for en annen. Noen er åpne og setter pris på nysgjerrighet og dialog, for andre kan det være mer privat. Man bør derfor som voksen være bevisst på hvordan man uttrykker seg. Det er mange forskjellige ord og begreper som beskriver ulike nyanser, og man kan fort bli usikker på hva som er riktig å si.

Kapittel 2 i Barrierefri Fritid sin Inkluderingsveileder går mer i dybden på de ulike definisjonene, og kan hjelpe med å konkretisere de ulike begrepene slik at man kan unngå misforståelser og kommunisere tydeligere.

Det er riktignok lurt å være klar over at selv om ordene kan ha satte definisjoner, kan den enkelte ha andre assosiasjoner basert på deres personlige historie med de ulike begrepene.

For noen kan et ord kun oppfattes som beskrivende, andre kan ha en mer negativ assosiasjon. Det er heller ikke nødvendigvis slik at alle med en funksjonsnedsettelse har satt seg inn i terminologien rundt sin egen situasjon.

Vær også bevisst på hvordan du snakker med eleven i løpet av øvelsene. Det kan være at noen beskjerder ikke bør tas felles og heller en til en. Ved å være åpen vil en samtale med vedkommende ofte gjøre det tydelig hva de foretrekker, og hva slags forhold de har til funksjonsnedsettelsen sin. Det er også helt greit å være åpen om at man kanskje mangler kunnskap, og ønsker å lære mer i samtaler med eleven og foresatte.

Bli kjent med eleven som person

Når alt kommer til alt, er ordene og definisjonene kun verktøy man kan benytte seg av. Det viktigste er å bli kjent med eleven. Ved å lære hvem de er, hva som motiverer dem, måten de løser problemer på og hvem de er sosialt i en gruppe, vil det bli mer naturlig og intuitivt å vite hvordan man skal gå frem. Her gjelder mange av de samme pedagogiske prinsippene som bør benyttes med elever uavhengig av situasjon. Følg med i løpet av en vanlig øvelse og gjør noen observasjoner over hva som går bra og hvor det er forbedringspotensial. Man kan stille seg spørsmål om hva som skal til for at eleven får en god opplevelse, om det er noe de trenger, og man kan forsterke det man ser fungerer godt.

Møt eleven med positivitet og pass på at de får en plass med de andre sosialt. Hvis de spiller et instrument hvor de er en del av en instrumentgruppe bør man sørge for at de blir kjent med medspillerne.

De fleste barn og unge synes også ofte det er spennende å få hjelp av eldre barn som kan fungere som faddere, og det kan være ekstra motiverende hvis de i tillegg spiller samme instrument. Her kan man for eksempel snakke med noen mer erfarne elever i orkesteret på forhånd og gi dem i oppgave å hjelpe den nye eleven med det praktiske som er nytt, og se til at den nye eleven har det bra i pausene.

Bli kjent med eleven som musikant

Det er individuelt hvilke aspekter ved musikk man trekkes mot. Det kan være det mekaniske, å uttrykke seg, mestringsfølelsen ved å lære noe nytt eller det sosiale aspektet, for å nevne noe. Det kan være en mer flytende kombinasjon av punktene, og man kan like samme element av forskjellige grunner. Ved å observere og snakke med eleven kan man få oversikt over hva som motiverer den enkelte, og hva de ønsker å oppnå. I tillegg til hvilke områder de er naturlig gode på, og hvor de trenger ekstra veiledning. Det kan være at eleven har et avslappet forhold til funksjonsnedsettelsen, men det kan også hende at de har begrenset seg selv allerede før undervisningen startet. Kanskje eleven i utgangspunktet hadde lyst til å spille et utvalgt instrument, men valgte et annet fordi de trodde de ikke ville få det til?

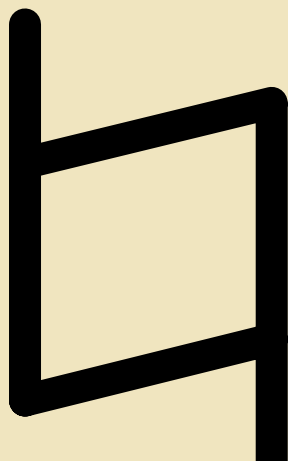
Videre er det nyttig å se hvordan eleven tilnærmer seg problemløsning i henhold til funksjonsnedsettelsen. For har man levd med en funksjonsnedsettelse lenge har mange utviklet egne måter å møte barrierer på.

Hvis eleven har en nysgjerrig og positiv tilnærming trenger man ikke alltid gripe inn hvis noe er utfordrende, da det kan være givende for eleven å finne ut av disse løsningene selv. Hvis møtet med utfordringene er demotiverende og blir møtt med frustrasjon, bør man gripe inn og finne en løsning sammen. Det er alltid en løsning hvis man er tålmodig og har en kreativ tilnærming til problemet.

Å tenke utenfor boksen

En musikalsk fremførelse vil alltid være individuell. Eksempelvis, hvis to profesjonelle fiolinister spiller samme stykke, vil det likevel ikke høres helt likt ut. I noen tilfeller vil en funksjonsnedsettelse gjøre at en musikalsk teknikk rett og slett ikke lar seg gjennomføre på den tradisjonelle måten. I disse tilfellene bør man tenke at det ikke alltid er et mål å gjøre ting som alle andre. Unike måter å tilnærme seg et instrument på kan lede til nye måter å spille på, og kanskje funksjonsnedsettelsen til eleven åpner dører for å spille instrumentet på en måte som ikke har blitt gjort tidligere. Ved å utforske muligheter utenfor den normative måten å spille på kan man også finne kreative og innovative løsninger som kan være med å løfte feltet for alle.

Mange musikere med funksjonsnedsettelse eksperimenterer med å lage egne verktøy og løsninger for å enklere kunne spille på instrumentet.

Her kan du se en fiolinist som har laget sin egen løsning:

<https://www.youtube.com/watch?v=8aLFtBwGEJ0>

Til strykeinstrumenter kan man bruke proteser som hjelper med å holde buen.

Her er en fiolinist som bruker protese til å holde buen:

<https://www.youtube.com/watch?v=KncnB5bfMWo>

Teknologi som 3D-printing åpner også for nye muligheter

Her vises en 3D-printet løsning for å spille cello:

<https://www.youtube.com/watch?v=iRPia2G8LZo>

Man kan høre med instrumentmakere om tilpassing av instrumenter:

<https://www.youtube.com/watch?v=NnUOIZGqtL0>

NMF sin veileder «Korps for nesten alle» tar for seg tilpasning av blåseinstrumenter:

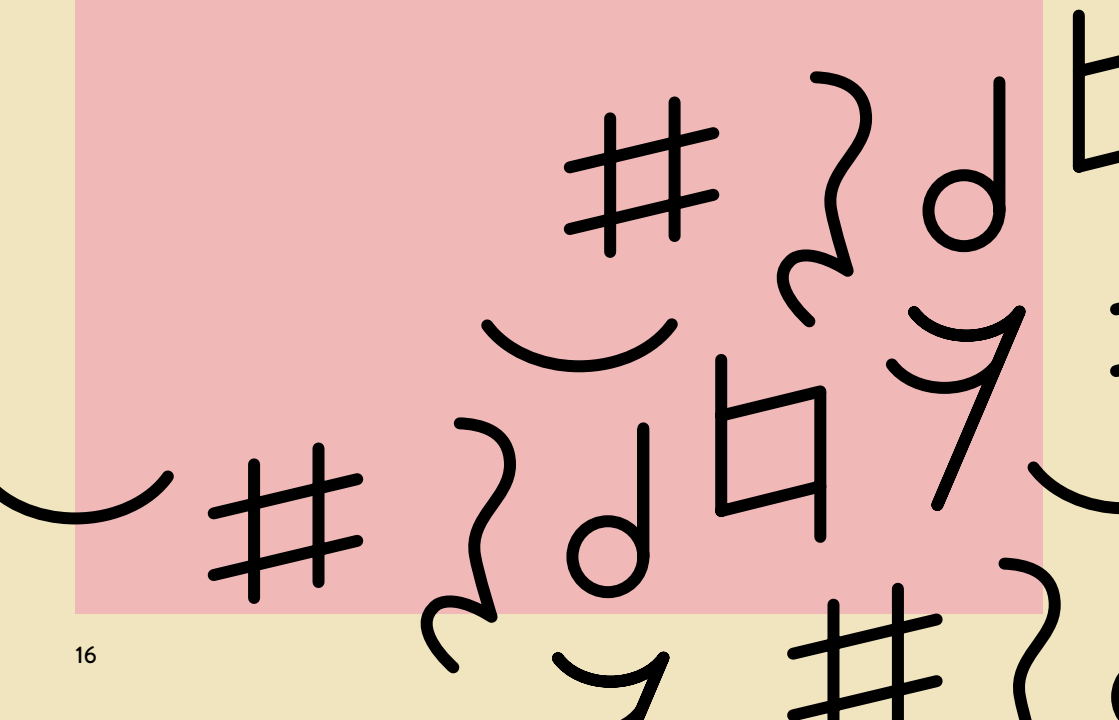
<https://musikkorps.no/korps-for-nesten-alle/?tab=tilpasning-av-instrument>

Man kan også prøve seg frem med nye spillemåter og teknikker.

Noen kan for eksempel være:

- Stativer som gjør det enklere å holde instrumentet.
- Bruke armene eller albuen til noe man vanligvis bruker hendene til.
- Plassere instrumentet på andre måter, eller bruke teknikker på andre måter enn de vanligvis blir brukt.
- For personer med nedsatt syn kan man eksperimentere med endringer i notebilde, som å forstørre og forenkle elementer.

Vær kreativ og utforsk instrumentet med elevene!
Lykke til og god øving!

Relevant informasjon

AlleMed: <https://www.allemed.no>

Norges Handikapforbund: <https://nhf.no>

Helsenorge - Støttekontakt: <https://www.helsenorge.no/hjelpetilbud-i-kommunene/stottekontakt/>

Helsenorge - BPA

<https://www.helsenorge.no/hjelpetilbud-i-kommunene/bruker-styrt-personlig-assistanse-bpa/>

Unge funksjonshemmede: <https://ungefunksjonshemmede.no/>

Norges Blindeforbund: <https://www.blindeforbundet.no/>

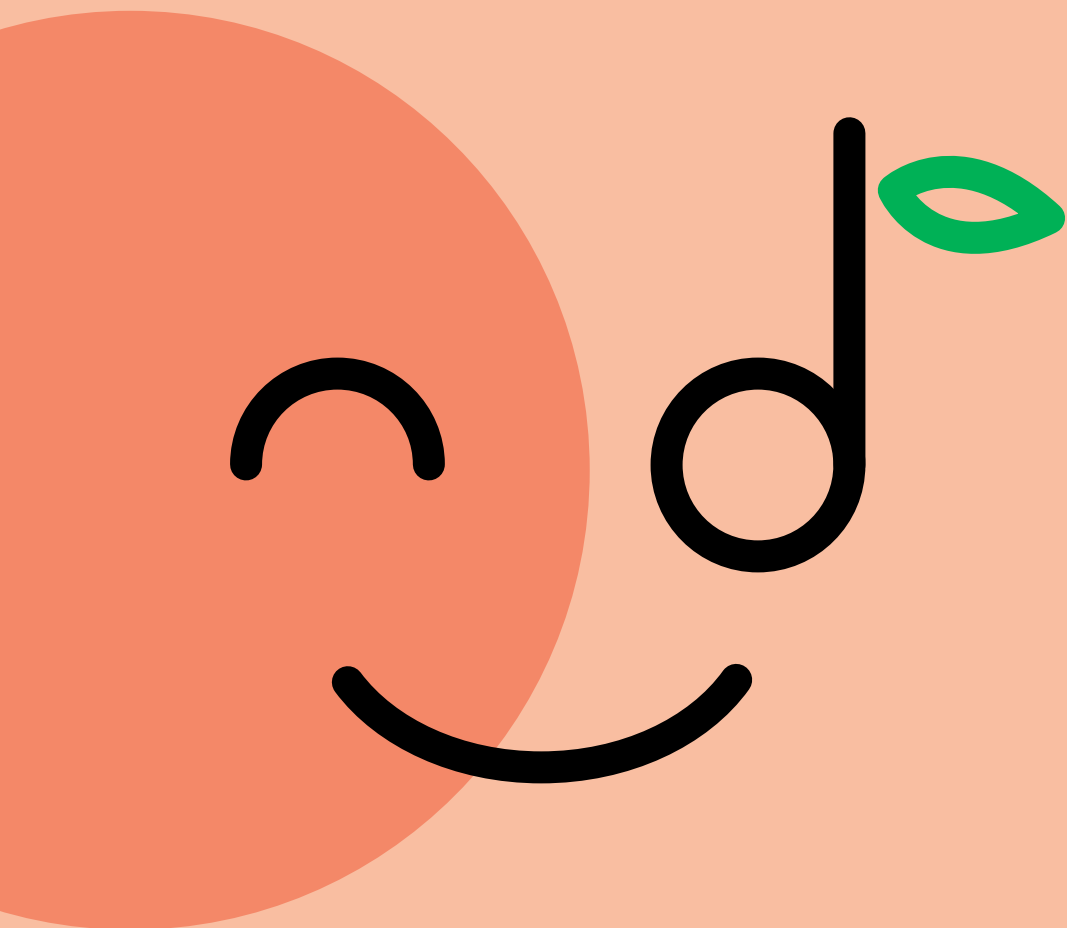
Barrierefri fritid: <https://www.barrierefrefritid.com/>

NMF sin veileder «Korps for nesten alle»:

<https://musikkorps.no/korps-for-nesten-alle/>

NRK Ordliste: <https://info.nrk.no/sprak/funksjonsmangfold/>

Denne veilederen er laget i
anledning Orkesteråret 2024

Foto: Helmine Syvertsen, Marthe Thu, David Engmo

